

Granskningsutlåtande

Detaljplan för Brandstegen 1 mm i stadsdelen

Midsommarkransen i Stockholm, Dp 2014-06515

Innehåll

Sammanfattning	1
Bakgrund.....	2
Förslagets syfte och huvuddrag.....	2
Granskning.....	3
Synpunkter inkomna under granskning	3
Remissinstanser	3
Besvärberättigade	3
Övriga.....	12
Synpunkter inkomna under samråd och granskning som ej	
tillgodosätts	13
Stadsbyggnadskontorets ställningstagande	14
Stadsbyggnadskontorets sammanvägda ställningstagande	20

Sammanfattning

Planen syftar till att möjliggöra en skola för cirka 900 elever vid Hägerstens före detta brandstation samt ett flerbostadshus med cirka 50 lägenheter snett mitt emot skolan. Tre av brandstationens byggnader sparas och integreras som en del av skolbyggnaden. Delar av Enbackenparken tas i anspråk för skolgård. I och med planens genomförande kommer parken att omgestaltas och skolgården och parken utformas så att de upplevs som en helhet. Planen syftar också till att bland annat förbättra trafikmiljön kring skolan samt gåendes och cyklisters rörelse dels mellan Aspudden och Midsommarkransen, dels mellan parkerna Svandammsparken, Enbacken och Julikullen.

Stadsbyggnadskontoret

Fleminggatan 4
Box 8314
104 20 Stockholm
Telefon 08-508 27 300
stadsbyggnadskontoret@stockholm.se
stockholm.se

Planförslaget granskades 25 maj till 27 juni 2016. Nio yttranden inkom. Remissinstanser har ingen erinran. Länsstyrelsen framför dock att utredning avseende perfluorerade ämnen eventuellt behöver göras. Besvärberättigade och övriga framför i huvudsak

att skolan är för stor för platsen och att elevantalet måste minska, att skolgårdens yta är för liten i förhållande till antalet elever samt att parkmark inte ska tas i anspråk. Några har synpunkter på bostadshusens placering och utformning.

Utifrån inkomna synpunkter under samråd och granskning har intressekonflikter mellan behovet av en ny skola om 900 elever och bevarande av dels samtliga av brandstationens byggnader, dels dagens parkutbredning identifierats. I viss utsträck ifrågasätts även lämpligheten att bebygga platsen aktuell för bostäder.

Stadsbyggnadskontoret ser ingen anledning att ifrågasätta utbildningsförvaltningens uttryckta behov om en skola för 900 elever. Då skolbehovet är mycket stort i stadsdelen föreslås elevantalet, och därmed skolans storlek, att kvarstå.

I den sammanvägda bedömningen av inkomna synpunkter bedömer stadsbyggnadskontoret dels att behovet av en skola om cirka 900 elever väger tyngre än intressen så som kulturmiljö, park och stadsbild, dels att behovet av fler bostäder väger tyngre än att låta föreslagen plats för bostäder vara obebyggd. Marken anses lämpad för skoländamål respektive bostadsändamål.

Inkomna synpunkter under granskning föranleder inga ändringar av förslaget. Endast ändringar av redaktionell karaktär har gjorts. Kontoret föreslår att förslaget till detaljplan antas.

Bakgrund

Förslagets syfte och huvuddrag

Planen syftar till att möjliggöra en skola för cirka 900 elever vid Hägerstens före detta brandstation samt ett flerbostadshus med cirka 50 lägenheter snett mitt emot skolan. Tre av brandstationens byggnader ska sparas och integreras i skolbyggnaden. Delar av befintlig parkmark (Enbacken) tas i anspråk för skolgård. I och med planens genomförande kommer parken att omgestaltas och skolgården och parken ska utformas så att de upplevs som en helhet. Planen syftar också till att bland annat förbättra gåendes och cyklisters rörelse mellan Aspudden och Midsommarkransen samt mellan parkerna Enbacken, Svandammsparken och Julikullen, skapa förutsättningar för samnyttjande mellan skolgård och park samt förbättra trafikmiljön och trafiksäkerheten kring skolan. Planen möjliggör även en utökning av Svandammsparken och befäster park- och naturmark samt medger platser för återvinningsstation och gasreglerstation. Planen är förenlig med översiktsplanen.

Granskning

Granskning av planförslaget genomförde 25 maj till 27 juni 2016. Information skickades ut enligt sändlista till remissinstanser, berörda sakägare enligt fastighetsförteckningen samt andra intressenter som under samrådet skriftligen framfört synpunkter. Övriga informerades genom annons i Dagens Nyheter och Svenska Dagbladet den 27 maj 2016. Planförslaget visades i Tekniska Nämndhuset, på Hägersten-Liljeholmen stadsdelsförvaltning samt på stadsbyggnadskontorets hemsida.

Synpunkter inkomna under granskning

Nedan redovisas en sammanfattning av de synpunkter som inkommit under granskningen. Yttrandena i sin helhet finns att ta del av i planakten.

Remissinstanser**Länsstyrelsen**

Länsstyrelsens ser inga skäl att senare pröva kommunens beslut och upphäva detaljplanen.

Vid indikation om att släckningsmedel innehållande perfluorerade ämnen använts vid brandstationen bör förekomsten av perfluorerade ämnen utredas.

Lantmäterimyndigheten

Inga synpunkter.

AB Fortum Värme samägt med Stockholms stad

Fjärrvärme/Fjärrkyla: Inom planområdet finns fjärrvärmeledningar. Med anledning av bland annat ledningsomläggning efterfrågas tidig information och samrådsmöte. Fortum informerar om ansvarsfördelning och framför att det är av vikt att genomförandeavtal tecknas snarast möjligt.

Stockholm Gas: Gasen berörs inom projektet. Detta tas upp i separata möten och sedan en beställning eller genomförandeavtal.

Besvärberättigade

PG, KA, SS, Oläslig signatur, SK, HDJ, PD, JE samt tre personer var namnteckning inte kunnat utläsas, se under rubrik "Övriga".

Yttrandet inleds med en beskrivning av att all offentlig makt i Sverige utgår från Svenskt Näringsliv och att politiker och tjänstemän uppfattar sig själva som en gammaldags överhet istället för allmänhetens företrädare och tjänare. Detta anses vara anledningen till att bland annat skolan planeras i Enbacken (även andra projekt omnämns). Byggbranschens intressen anses väga tyngst.

Synpunktslämnarna menar att ett djupt sår skapas i stadsdelen.

Planförslaget anses vara en skrivbordsprodukt som karaktäriseras av en fantasilöshet och bristande inlevelseförmåga gränsande till sadism. Synpunktslämnarna är negativa till borttagandet av plaskdammen och omgivande grönska samt till att lövträden bakom busshållplatsen byts ut.

Detaljplanen anses grundas på 13 felaktiga antaganden.

Synpunktslämnarna beskriver vad som karaktäriserar LM-stadens landskapsarkitektur, hur Enbacken används och av vilka.

Skolgården anses alldeles för liten i förhållande till antalet elever. Oro uttrycks över att barnen kommer drälla omkring i närliggande kvarter. Synpunktslämnarna poängterar att enligt planhandlingarna utgör den kvarvarande delen av Enbacken 11000 kvm, men att det inte ser ut som mer än 6000 kvm, vilket troligtvis beror på att det finns bostadshus som kan behöva en omgivande yta. Planförslaget anses slå sönder det sammanhållande kittet i ett unikt väl integrerat lokalsamhälle, barnens uppväxtmiljö, för att därefter uppföra en burhönfabrik kallad skola. Oro uttrycks över att det kan bli ett trauma för många barn att träd mejas ner för deras skull. Platsen lämpar sig bara för en förskola på max 100 barn.

I yttrandet görs en hänvisning till vad SISAB i ett internt dokument skriver om skolgårdars storlek samt om förvaltningskostnader i relation till skolgårdens yta.

Allmännyttans hyresgäster kring parken anses, förutom barnen, drabbas allra hårdast.

I yttrandet hänvisas till att det vid samrådsmötet framkom att större delen av barnen som ska gå i skolan bor vid Telefonplan.

Enbacken anses inte kunna ersättas med en liten nyplantering längs Svandammsparken.

Synpunktslämnarna framför att Midsommarkransen redan idag har mycket begränsade grönytor, och jämför med Aspudden och Liljeholmen.

Det blir försämrade livsbetingelser inte bara för rådjur, småfåglar och lavar, utan också för människan.

Synpunktslämnarna anser inte att förslaget tar vara på de möjligheter det ger att bygga på höjden och hänvisar till obebyggda ytor

framför vagnhallen samt längs Tellusborgsvägen. Detta anses vara ett alternativ till Telefonfabriken, Designens hus och Tvålfvingen. Offra hellre gatuvyn mot brandstationen än brandstationen och parken. Gatuvyn kommer ändå inte att bli som förut. Förslag till annan utformning av skolbyggnaden framförs, vilket innebär att brandstationen och gårdsplanen framför vagnhallen byggs in i en glasad bottenvåning innehållande kulturverksamhet och skolcafé.

Beskrivningar av hur Enbacken ska utvecklas samt resonemang om riksintresset anses vara rappakalja.

Synpunktslämnarna undrar varför inte stadsmuseet får göra de antikvariska utredningarna istället för ja-sägande entreprenörer.

I Slussenprocessen anfördes det att Slussen och LM-staden är från samma tid och att LM-staden skulle bevaras.

Beräkningar avseende markstabilitet och översvänningsrisker tros vara glädjekalkyler. Synpunktslämnarna beskriver att de ännu inte haft möjlighet att utreda detta ordentligt, samt varför. I yttrandet poängteras att översvänningsrisken ökar invid hus tillhörande LM-staden, men att det inte verkar bekomma staden så länge som skolan och de nybyggda bostadshusen går säkra, om de nu verkligen gör det? I yttrandet beskrivs att plaskdammen redan nu översvämmar vid allra minsta skyfall, liksom brunnen vid parkeringen intill Enbacken. Klimatfaktorn som används i dagvattenutredningarna ifrågasätts. Synpunktslämnarna framför att om 20 år kanske ett 100-årsregn är ett 10-årsregn och att skyfall ofta vara längre än 10 minuter. Synpunktslämnarna undrar om volymen på rörmagasinet vid bostadshusen är tillräckligt och vilka gröna gårdar som avses i dagvattenutredningen.

Tidplanen antas vara en glädjekalkyl.

Bostadshusen borde dels retirera ner mot parkeringen så att de inte inkräktar på naturmarken och så att inga sprängningar i berget måste göras, dels delas upp i tre fristående huskroppar. De bör även få fler lokaler i bottenplanet. Trottoaren borde kantas av gräs.

Synpunktslämnarna framför att föreslagen detaljplan kan vara ett lagbrott på grund av mycket höga byggkostnader. Det anses inte ekonomiskt försvarbart att förstöra brandstationen-Enbacken när det finns ytor vid Konstfack som är idealiska för att tillfredsställa skolbehovet.

Yttrandet från samrådet anses förvanskats i samrådsredogörelsen.

Synpunktslämnarna kräver att detaljplanerna för Telefonfabriken och "Tvåflingan 5 och Västberga 1:1 mm" rivs upp så att skolan kan byggas där i stället och att Designens hus vid behov tas i bruk. Likaså krävs att arbetet med detaljplanen vid Cedergrensvägen-Bäckvägen (dnr 2015-11661) upphör och att Brandstationen-Enbacksparken-Bäckvägen-Cedergrensvägen-Vallfartsvägen-Pilgrimsvägen görs till kommunalt natur- och kulturresevat. I andra hand se förslag i yttrandet och att elevantalet halveras, att plaskdammen och omgivande grönska bevaras, att intrånget i parken minskas avsevärt samt att synpunkter avseende bostadslamellen bifalls. Synpunktslämnarna kräver även att miljöbedömning och miljökonsekvensbeskrivning görs.

Yttrandet avslutas med följande text: *"Till sist: den återstående delen av Enbacksparken enligt ert förslag kan lika gärna döpas om till "Gräsplätten". Ni tillför ingenting. Ni är ett plågoris, som borde förpassas till Sibirien tillsammans med er 30-årsplan som raderar ut allt i dess väg. Packa även ner era två gratistidningar och flytta, så som ni uppmanar oss att göra."*

I yttrandet finns även bifogat två bilder från Telefonplan, en bild på Tellusborsvägen samt en bild från Enbacken.

LÅE och TZ

Ovanstående personer har inkommit med två lika dana yttranden (diarieförda 2016-06-22 respektive 2016-06-27). Den senare är kompletterad med ytterligare en namnunderskrift, se rubrik "Övriga".

Yttrandet inleds med en beskrivning av att all offentlig makt i Sverige utgår från Svenskt Näringsliv och att politiker och tjänstemän uppfattar sig själva som en gammaldags överhet istället för allmänhetens företrädare och tjänare. Detta anses vara anledningen till att skolan planeras i Enbacken (även andra projekt omnämns). Byggbranschens intressen anses väga tyngst.

Synpunktslämnarna menar att ett djupt sår skapas i stadsdelen.

Planförslaget anses vara en skrivbordsprodukt som karaktäriseras av en fantasilöshet och bristande inlevelseförmåga gränsande till sadism. Synpunktslämnarna är negativa till borttagandet av plaskdammen och omgivande grönska samt till att lövträden bakom busshållplatsen byts ut.

Detaljplanen anses grundas på 13 felaktiga antaganden.

Synpunktslämnarna beskriver vad som karaktäriserar LM-stadens landskapsarkitektur, hur Enbacken används och av vilka.

Skolgården anses alldeles för liten i förhållande till antalet elever. Oro uttrycks över att barnen kommer drälla omkring i närliggande kvarter. Synpunktslämnarna poängterar att enligt planhandlingarna utgör den kvarvarande delen av Enbacken 11000 kvm, men att det inte ser ut som mer än 6000 kvm, vilket troligtvis beror på att det finns bostadshus som kan behöva en omgivande egen yta. Planförslaget anses slå sönder det sammanhållande kittet i ett unikt väl integrerat lokalsamhälle, barnens uppväxtmiljö, för att därefter uppföra en burhönfabrik kallad skola. Oro uttrycks över att det kan bli ett trauma för många barn att träd mejas ner för deras skull. Platsen lämpar sig bara för en förskola på max 100 barn.

I yttrandet görs en hänvisning till vad SISAB i ett internt dokument skriver om skolgårdars storlek samt om förvaltningskostnader i relation till skolgårdens yta.

Allmännyttans hyresgäster kring parken anses, förutom barnen, drabbas allra hårdast.

I yttrandet hänvisas till att det vid samrådsmötet framkom att större delen av barnen som ska gå i skolan bor vid Telefonplan.

Enbacken anses inte kunna ersättas med en liten nyplantering längs Svandammsparken.

Synpunktslämnarna framför att Midsommarkransen redan idag har mycket begränsade grönytor, och jämför med Aspudden och Liljeholmen.

Det blir försämrade livsbetingelser inte bara för rådjur, småfåglar och lavar, utan också för människan.

Synpunktslämnarna anser inte att förslaget tar vara på de möjligheter det ger att bygga på höjden och hänvisar till obebyggda ytor framför vagnhallen samt längs Tellusborgsvägen. Detta anses vara ett alternativ till Telefonfabriken, Designens hus och Tvåflingan. Offra hellre gatuvyn mot brandstationen än brandstationen och parken. Gatuvyn kommer ändå inte att bli som förut. Förslag till annan utformning av skolbyggnaden framförs, vilket innebär att brandstationen och gårdsplanen framför vagnhallen byggs in i en glasad bottenvåning innehållande kulturverksamhet och skolcafé.

Beskrivningar av hur Enbacken ska utvecklas samt resonemang om riksintresset anses vara rappakalja.

Synpunktslämnarna undrar varför inte stadsmuseet får göra de antikvariska utredningarna istället för ja-sägande entreprenörer.

I Slussenprocessen anfördes det att Slussen och LM-staden är från samma tid och att LM-staden skulle bevaras.

Beräkningar avseende markstabilitet och översvänningsrisker tros vara glädjekalkyler. Synpunktslämnarna beskriver att de ännu inte haft möjlighet att utreda detta ordentligt, samt varför. I yttrandet poängteras att översvänningsrisken ökar invid hus tillhörande LM-staden, men att det inte verkar bekomma staden så länge som skolan och de nybyggda bostadshusen går säkra, om de nu verkligen gör det? I yttrandet beskrivs att plaskdammen redan nu över svämmas vid allra minsta skyfall, liksom brunnen vid parkeringen intill Enbacken. Klimatfaktorn som används i dagvattenutredningarna ifrågasätts. Synpunktslämnarna framför att om 20 år kanske ett 100-årsregn är ett 10-årsregn och att skyfall ofta vara längre än 10 minuter. Synpunktslämnarna undrar om volymen på rörmagasinet vid bostadshusen är tillräckligt och vilka gröna gårdar som avses i dagvattenutredningen.

Tidplanen antas vara en glädjekalkyl.

Bostadshusen borde dels retirera ner mot parkeringen så att de inte inkräktar på naturmarken och så att inga sprängningar i berget måste göras, dels delas upp i tre fristående huskroppar. De bör även få fler lokaler i bottenplanet. Trottoaren borde kantas av gräs.

Synpunktslämnarna framför att föreslagen detaljplan kan vara ett lagbrott på grund av mycket höga byggkostnader. Det anses inte ekonomiskt försvarbart att förstöra brandstationen-Enbacken när det finns ytor vid Konstfack som är idealiska för att tillfredsställa skolbehovet.

Yttrandet från samrådet anses förvanskats i samrådsredogörelsen.

Synpunktslämnarna kräver att detaljplanerna för Telefonfabriken och "Tvåflingan 5 och Västberga 1:1 mm" rivs upp så att skolan kan byggas där i stället och att Designens hus vid behov tas i bruk. Likaså krävs att arbetet med detaljplanen vid Cedergrensvägen-Bäckvägen (dnr 2015-11661) upphör och att Brandstationen-Enbacksparken-Bäckvägen-Cedergrensvägen-Vallfartsvägen-Pilgrimsvägen görs till kommunalt natur- och kulturresevat. I andra hand se förslag i yttrandet och att elevantalet halveras, att intrånget i parken minskas avsevärt, att synpunkter avseende bostadslamellen bifalls samt att följande bevaras: plaskdammen och bollplanen med omgivande grönska/vegetation samt trädgården

och den aprikosa villan. Synpunktslämnarna kräver även att miljöbedömning och miljökonsekvensbeskrivning görs.

Synpunktslämnarna ifrågasätter att bebyggelse sker på en plats där pålning ned till 6,5 meters djup krävs samt varför staden nöjt sig med att hitta sonderingsstopp mot berg och förmodat berg.

Omdisponering av Bäckvägen bör hållas inom befintligt gaturum.

Synpunktslämnarna undrar om riskanalysen avseende vibrationer vid schaktning och övriga anläggningsarbeten som WSP rekommenderar bör göras innan grundläggningsarbeten har gjorts.

Det anses inte acceptabelt att busshållplatsen flyttas.

Yttrandet avslutas med följande text: *"Till sist: den återstående delen av Enbacksparken enligt ert förslag kan lika gärna döpas om till "Gräsplätten". Ni tillför ingenting. Ni är ett plågoris, som borde förpassas till Sibirien tillsammans med er 30-årsplan som raderar ut allt i dess väg. Packa även ner era två gratistidningar och flytta, så som ni uppmanar oss att göra."*

I yttrandet finns även bifogat två bilder från Telefonplan, en bild på Tellusborsvägen samt en bild från Enbacken.

RS

Yttrandet inleds med en beskrivning av att all offentlig makt i Sverige utgår från Svenskt Näringsliv och att politiker och tjänstemän uppfattar sig själva som en gammaldags överhet istället för allmänhetens företrädare och tjänare. Detta anses vara anledningen till att skolan planeras i Enbacken (även andra projekt omnämns). Byggbranschens intressen anses väga tyngst.

Synpunktslämnaren menar att ett djupt sår skapas i stadsdelen.

Planförslaget anses vara en skrivbordsprodukt som karaktäriseras av en fantasilöshet och bristande inlevelseförmåga gränsande till sadism. Synpunktslämnaren är negativ till borttagandet av plaskdammen och omgivande grönska samt till att lövträden bakom busshållplatsen byts ut.

Detaljplanen anses grundas på 13 felaktiga antaganden.

Synpunktslämnaren beskriver vad som karaktäriserar LM-stadens landskapsarkitektur, hur Enbacken används och av vilka.

Skolgården anses alldeles för liten i förhållande till antalet elever. Oro uttrycks över att barnen kommer drälla omkring i närliggande kvarter. Synpunktlämnaren poängterar att enligt planhandlingarna utgör den kvarvarande delen av Enbacken 11000 kvm, men att det inte ser ut som mer än 6000 kvm, vilket troligtvis beror på att det finns bostadshus som kan behöva en omgivande yta. Planförslaget anses slå sönder det sammanhållande kittet i ett unikt väl integrerat lokalsamhälle, barnens uppväxtmiljö, för att därefter uppföra en burhönsfabrik kallad skola. Oro uttrycks över att det kan bli ett trauma för många barn att träd mejas ner för deras skull. Platsen lämpar sig bara för en förskola på max 100 barn.

I yttrandet görs en hänvisning till vad SISAB i ett internt dokument skriver om skolgårdars storlek samt om förvaltningskostnader i relation till skolgårdens yta.

Allmännyttans hyresgäster kring parken anses, förutom barnen, drabbas allra hårdast.

I yttrandet hänvisas till att det vid samrådsmötet framkom att större delen av barnen som ska gå i skolan bor vid Telefonplan.

Det blir försämrade livsbetingelser inte bara för rådjur, småfåglar och lavar, utan också för människan.

Enbacken anses inte kunna ersättas med en liten nyplantering längs Svandammsparken.

Synpunktslämnaren anser inte att förslaget tar vara på de möjligheter det ger att bygga på höjden och hänvisar till obebyggda ytor framför vagnhallen samt längs Tellusborgsvägen. Detta anses vara ett alternativ till Telefonfabriken, Designens hus och Tvåflingan. Offra hellre gatuvyn mot brandstationen än brandstationen och parken. Gatuvyn kommer ändå inte att bli som förut.

Beskrivningar av hur Enbacken ska utvecklas samt resonemang om riksintresset anses vara rappakalja.

Synpunktslämnaren undrar varför inte stadsmuseet får göra de antikvariska utredningarna istället för ja-sägande entreprenörer.

I Slussenprocessen anfördes det att Slussen och LM-staden är från samma tid och att LM-staden skulle bevaras.

Beräkningar avseende markstabilitet och översvämningsrisker tros vara glädjekalkyler. Synpunktslämnaren beskriver att hen ännu inte haft möjlighet att utreda detta ordentligt, samt varför. I yttrandet

poängteras att översvämningsrisken ökar invid hus tillhörande LM-staden, men att det inte verkar bekomma staden så länge som skolan och de nybyggda bostadshusen går säkra, om de nu verkligen gör det? I yttrandet beskrivs att plaskdammen redan nu över svämmar vid allra minsta skyfall, liksom brunnen vid parkeringen intill Enbacken. Klimatfaktorn som används i dagvattenutredningarna ifrågasätts. Om 20 år kanske ett 100-årsregn är ett 10-årsregn.

Tidplanen antas vara en glädjekalkyl.

Bostadshusen borde dels retirera ner mot parkeringen så att de inte inkräktar på naturmarken och så att inga sprängningar i berget måste göras, dels delas upp i tre fristående huskroppar. De bör även få fler lokaler i bottenplanet. Trottoaren borde kantas av gräs.

Synpunktslämnaren framför att föreslagen detaljplan kan vara ett lagbrott på grund av mycket höga byggkostnader. Det anses inte ekonomiskt försvarbart att förstöra brandstationen-Enbacken när det finns ytor vid Konstfack som är idealiska för att tillfredsställa skolbehovet.

Yttrandet från samrådet anses förvanskats i samrådsredogörelsen.

Synpunktslämnaren kräver att detaljplanerna för Telefonfabriken och "Tvåflingan 5 och Västberga 1:1 mm" rivs upp så att skolan kan byggas där i stället och att Designens hus vid behov tas i bruk. Likaså krävs att arbetet med detaljplanen vid Cedergrensvägen-Bäckvägen (dnr 2015-11661) upphör och att Brandstationen-Enbacksparken-Bäckvägen-Cedergrensvägen-Vallfartsvägen-Pilgrimsvägen görs till kommunalt natur- och kulturreseptat. I andra hand se förslag i yttrandet och att elevantalet halveras samt synpunkt på bostadslamellen. Synpunktslämnaren kräver även att miljöbedömning och miljökonsekvensbeskrivning görs.

Yttrandet avslutas med följande text: *"Till sist: den återstående delen av Enbacksparken enligt ert förslag kan lika gärna döpas om till "Gräsplätten". Ni tillför ingenting. Ni är ett plågoris, som borde förpassas till Sibirien tillsammans med er 30-årsplan som raderar ut allt i dess väg. Packa även ner era två gratistidningar och flytta, så som ni uppmanar oss att göra."*

I yttrandet finns även bifogat två bilder från Telefonplan, en bild på Tellusborsvägen samt en bild från Enbacken.

Övriga

EP

Synpunktslämnaren framför att behovet av en kommunal skola är akut och uttrycker oro över att planförslaget får avslag samt överklagas.

Byggnationen av skolan anses kunna gå betydligt snabbare om en F-6-skola för 500 elever byggs istället. Hänvisning görs till en utredning som SISAB genomfört, i vilken anges att det då troligtvis inte krävs någon planändring. En annan plats föreslås hittas för en 7-9-skola.

Synpunktslämnaren poängterar att hela fastigheten Brandstegen 1 är grönklassade och av högt kulturhistorisk värde och att utredning, genomförd av Nyréns arkitektkontor, understyrker att fastigheten har högt kulturhistoriskt värde och bör bevaras.

Massiv exploatering av Brandstegen 1 och Enbacksparken skulle förstöra aktuell del av LM-staden och därmed skada riksintresset.

Synpunktslämnaren beskriver vilka som använder Enbacksparken och poängterar att det är osannolikt att parken kan behålla samma funktion som idag. Pågående förtätning i Midsommarkransen kommer att öka behovet av parkyta. Minskningen av Enbacksparken och det ökade trycket av nästan 1000 barn på en underdimensionerat skolgård gör situationen icke hållbar på sikt.

Tomten anses för liten för föreslagen skola, liksom skolgården.

Designmässig anses inte skolan passa inte in i omgivningen. Den anses även förstöra sambandet mellan befintlig bebyggelse (inklusive det fina huset i brandstationens anläggning som skulle rivas).

Tre oläsliga signaturer

Tre personer vars namnteckning inte gått att utläsa har undertecknat yttrande från PG med flera. Se yttrande under rubrik "Besvärberättigade".

MS

Ovanstående person har undertecknat yttrande från LÅE med flera. Se yttrande under rubrik "Besvärberättigade".

MK

Synpunktslämnaren anser att skolan är för stor (för många elever) med anledning av den begränsade skolgårdsytan per elev samt att värdefull parkmark tas i anspråk. Tillgång till skolgården på kvällar

och helger anses inte vara en tillräcklig kompensation. Synpunktslämnaren beklagar ytterligare inskränkningar i tillgänglig parkyta.

Ett mer framtidsanpassat miljötänk efterfrågas liksom att energisnåla byggnadsmaterial och naturmaterial används vid byggnationen.

Synpunkter inkomna under samråd och granskning som ej tillgodosetts

Följande synpunkter från samråd och granskning som framförts inom ramen för vad som är möjligt att påverka inom planprocessen har inte tillgodosetts:

- Att inte möjliggöra en skola på platsen alternativt att uppföra en mindre skola med färre elever
- Att inte ta parkmark i anspråk
- Att inte riva några byggnader tillhörande den före detta brandstationen
- Att aktuellt område, tillsammans med andra platser utanför planområdet, blir ett natur- och kulturresevat.
- Utöka skolgårdsytan betydligt.
- Flytta bostadshuset mot parkeringen (på fastigheten Kilaberg 1)
- Dela upp bostadslamellen i tre huskroppar
- Bebygga marken framför vagnhallen samt längs Tellusborgsvägen istället för att ta park i anspråk
- Att den nya skolbyggnaden i material och kulör bör vävas samman med vagnhallen.
- Att inte bebygga platsen för bostäder
- Att gräva ner/däcka över Tellusborgsvägen
- Sänka bostadsbebyggelsen även i delen närmst korsningen
- Flytta parkvägen mellan Tellusborgsvägen och Enbacken närmare skolan.

Stadsbyggnadskontorets ställningstagande

Här ges ämnesvisa svar på de synpunkter som inkommit under granskningen samt på de synpunkter från samrådet som inte tillgodosetts.

Avtal

Synpunkter gällande fjärrvärme/fjärrkyla samt gas framförs till berörd förvaltning.

Förorenad mark

Jordprover har analyserats avseende perfluorerade ämnen och proverna visade på halter under rapporteringsgräns. Inför antagande kompletteras planbeskrivningen med denna information. Som underlag till planhandlingarna kompletterats även den utredning som påvisar detta.

Miljöbedömning/miljökonsekvensbeskrivning

Stadsbyggnadskontoret bedömer inte att planens genomförande kan antas medföra sådan betydande miljöpåverkan som åsyftas i PBL eller i miljöbalken att en miljöbedömning med tillhörande miljökonsekvensbeskrivning behöver göras. Länsstyrelsen delar stadens bedömning.

Skola**Skolbehov, alternativ placering av skolan och upptagningsområde**

Idag saknas en kommunal grundskola i Midsommarkransen och utbildningsförvaltningen har uttryckt ett behov av en skola för 900 elever i stadsdelen. Stadsbyggnadskontoret ser ingen anledning att ifrågasätta behovet. Då skolbehovet är mycket stort i stadsdelen föreslås elevantalet kvarstå.

I samband med programarbetet för Aspudden och Midsommarkransen (dnr 2011-08257) studerade stadsbyggnadskontoret, i samarbete med utbildningsförvaltningen, exploateringskontoret, SISAB och stadsdelsförvaltningen, alternativa platser för en ny skola i Midsommarkransen. Förutsättningarna för placeringen var skolans storlek samt behovet av skolgård. I övrigt var buller, luftföroreningar och ägande avgörande för placeringen. Valet av fastigheten Brandstegen 1 som del av ny skoltomt beror dels på den centrala placeringen i stadsdelen, dels på att fastigheten ägs av Stockholms stad. Det är också den enda platsen i Midsommarkransen där en tillräckligt stor skolgård går att anordna och platsen är strategiskt placerad i förhållande till andra skolor.

Begreppet upptagningsområde används för att beskriva det område där de elever bor som fått plats i en skola. Utbildningsförvaltningen använder begreppet skolpliktsområde och rektorn för skolan i ett skolpliktsområde ansvarar för att de barn som bor i området får en

skolplacering. Skolpliktsområdet är därmed kopplat till ansvaret för skolplacering, inte till att de barn som bor i området är garanterade plats på just den skolan. Vilka som får plats i skolan styrs av närhetsprincipen.

Skolbyggnad

Synpunkt avseende miljötänk vid byggnation, byggnadsmaterial och liknande överlämnas till SISAB, som ansvarar för skolans byggnation.

Elevantalet styr till stor del byggnadens storlek och förutsätter en större byggnadsvolym i förhållande till kringliggande bebyggelse. Stadsbyggnadskontoret bedömer det acceptabelt att skolbyggnadens storlek avviker i förhållande till omgivande bebyggelse. En skola är en offentlig byggnad som traditionellt tillåts plats i stadsbilden. Byggnaden bedöms kunna utformas som ett kvalitativt arkitektoniskt tillskott i stadsbilden, samtida gestaltad utifrån hänsyn till bevarade byggnader inom brandstationen samt till övriga kulturhistoriska och landskapsmässiga värden. Kontoret bedömer inte att samband mellan kringliggande bebyggelse förstörs i och med skolbyggnaden.

Stadsbyggnadskontoret bedömer det lämpligt att den nya skolbyggnaden gestaltas med inspiration från vagnhallens fasaduttryck och material. Dock anses det lämpligt att den nya byggnaden och vagnhallen särskiljs på ett sådant sätt att vagnhallen inte läses samman med den nya byggnaden, i syfte att vagnhallen fortsatt ska framträda tydligt i stadsbilden.

Stadsbyggnadskontoret bedömer det inte lämpligt att bebygga platsen framför vagnhallen eller ytan längs Tellusborgsvägen. Gatuvyn från Tellusborgsvägen mot vagnhallen bedöms vara av stort värde både utifrån kulturhistoriska värden och för stadsbilden. Brandstationens gatufasader bedöms fortsatt vara tydligt avläsbara i stadsbilden även med en ny bakomliggande byggnad. Stadsbyggnadskontoret ser även ett stort värde av att behålla naturmarken mot Tellusborgsvägen samt brandstationens tidigare expeditionsbyggnad, vilket inte bedöms möjligt om ytan skulle bebyggas. För kommentar till förslag om att bygga in brandstationen och gårdsplanen framför vagnhallen i en glasad bottenvåning, se rubrik "Kulturmiljö".

Skolgård

Miljöförvaltningens rekommendation om 30 kvm/barn är inte möjliga att uppnå i den täta staden när fler intressen är skolbehovet och skolgårdens storlek behöver tillgodoses. Detta är en aspekt som även SISAB ger uttryck för i det dokument som ett av yttrandena hänvisar till. Alternativa lösningar som ändå ger en bra utemiljö

behöver tillämpas, vilket planförslaget utformats utifrån med tanke på närheten till parken. Detta kommer även beaktas i SISAB:s detaljutformning av skolgården i samband med planens genomförande.

Bostäder

Platsen för bostäder bedöms lämplig för ändamålet och behovet av bostäder väger tyngre än att låta platsen vara obebyggd.

Det är inte möjligt att placera husen närmare parkeringen (mot fastigheten Kilaberg 1) då angränsande fastighet är privatägd.

Husen har placerats utifrån minsta möjliga intrång i naturmarken och minsta möjliga behov av sprängning av berg. Detta får till följd att huset placeras i direkt anslutning till gångbanan. Det är därför inte är möjligt med en gräskantad trottoar samtidigt som gatan behöver innehålla flera trafikfunktioner.

Stadsbyggnadskontoret bedömer att hushöjden är lämplig och ansluter till stor del till rådande bebyggelsekaraktär. Hänsyn har tagits till gaturummet och dess kringliggande bebyggelse samt till Främlingsvägens byggnadshöjder.

Stadsbyggnadskontoret bedömer inte det möjligt att uppföra tre fristående huskroppar på den mycket begränsade ytan.

Enligt detaljplanen ska det finnas minst 120 kvm LOA i bottenplanet. Vid efterfrågan på lokaler i området kan fastighetsägaren själv välja att utöka andelen.

Park

Grönskan i stadsdelen är främst uppbyggd på privata fastigheter och de offentliga parkerna, så som Enbacken, har därför stor betydelse. Behovet av en skola bedöms dock väga tyngre än att bevara dagens utbredning av Enbacken, varför parkytan kommer att minska i och med planens genomförande. Enbacken ska fortsatt vara en allmän park även om den dagtid kan användas både av parkbesökare och av skolans elever.

För att tillgodose funktioner och parkkvaliteter i stadsdelen kommer de tre parkerna Enbacken, Svandammsparken och Julikullen utvecklas. Syftet är att parkerna ska komplettera varandra och planförslaget har utformat utifrån att det ska bli lättare att röra sig mellan parkerna (bland annat ny entré från till Enbacken från Tellusborgsvägen).

*Plaskdammen i Enbacken är i mycket dåligt skick och den reno-
vering som skulle krävas innebär omfattande kostnader. När
staden utvecklar Svandammsparken, Enbacken och Julikullen som
kompletterande parker kommer plaskdammen i Svandammsparken
att utvecklas och rustas.*

*Staden är medvetna om att Enbacken kommer att utsättas för ett
mycket stort slitage i med den ökade användningen. Detta ställer
stora krav på ytornas uppbyggnad, vilket beaktas i det vidare
arbetet med parkens utformning efter planprocessen.*

*I uträkning av hur stor parkyta som idag utgör vistelseyta samt
kommer att utgöra vistelseyta (tillsammans med skolgården) är
endast allmän platsmark (parkmark) samt framtida skolgård
inräknad. Det vill säga privata fastigheter har inte räknats med.
Både boende i kringliggande bostadshus samt besökare i parken
har rätt att vistas på parkmarken.*

*Parkvägen mellan Enbacken och Tellusborgsvägen bedöms viktig
för det övergripande rörelsestråket i området. Placeringen är
strategisk i förhållande till rörelsemönster och tillgänglighet till de
övriga parkerna. En placering längs skolbyggnaden skulle innebära
att parkbesökaren leds till den allmänna parken via en skolgård.
Det är inte lämpligt varken för skolverksamheten eller ur perspek-
tivet att parken behöver en allmänt tillgänglig entré. Behovet av en
allmän parkväg bedöms väga tyngre än att naturmarken lämnas
orört eller att parkvägen placeras längre från privata fastigheter.*

*Genom att utöka parkmarken vid Svandammsparken bedömer
kontoret att det blir ett effektivare markutnyttjande av aktuell yta.*

Kulturmiljö

*Inom områden av riksintresse för kulturmiljövården är det möjligt
med förändringar och ny bebyggelse, men förändringarna får inte
påtagligt skada riksintresset. Länsstyrelsen skriver i sitt samråds-
yttrande att det är främst de lokalhistoriska kulturhistoriska
värdena som minskar i och med planens genomförande, medan
riksintressets värden inte påverkas i samma utsträckning. Stads-
byggnadskontoret delar denna uppfattning och bedömer att plan-
förslaget har utformats utifrån hänsyn till riksintressets utpekade
värden.*

*Stadsbyggnadskontoret är medvetna om det kulturhistoriska värdet
som fastigheten Brandstegen 1 innehar, liksom omgivande park.
Kontorets bedömer dock att behovet av en skola väger tyngre än
kulturmiljöintresset att bevara dels samtliga av brandstationens
byggnader, dels dagens parkutbredning. Planförslaget har*

utformats så att stora delar av brandstationens byggnader bevaras och intrånget i parken har minimerats. Parkens karaktär avses bevaras vid upprustningen.

Utbildningsförvaltningen och SISAB vidhåller ställningstagande att det är stora svårigheter att skapa yt-, kostnads- och verksamhets-effektiva samt ändamålsenliga skollokaler i brandstationens befintliga byggnader. Stadsbyggnadskontoret konstaterar också, tillsammans med utbildningsförvaltningen och SISAB, att om samtliga befintliga byggnader sparas behöver ändå ytterligare skolbyggnader uppföras för att tillgodose behovet om ett elevantal på 900. Detta skulle i sin tur innebära att än större del av parken behöver tas i anspråk till skolgård, vilket inte är lämpligt utifrån att även behovet av parkmark behöver tillgodoses. Tillkommande byggnader skulle även resultera i att ett stort antal träd behöver tas ned och det är troligt att en större mängd berg behöver sprängas bort. Planförslaget tar största möjliga hänsyn till befintliga träd och trädstrukturer samt innebär ett minimalt ingrepp i naturmark/berg invid Tellusborgsvägen. Kontoret menar att upplevelsen av den lokala historien med brandstationsanläggningen och dess närmiljö till stor del kvarstå trots att förslaget innebär en ny situation på platsen.

Stadsbyggnadskontoret bedömer att de antikvariska utredningar som tagits fram är tillförlitliga.

Markanvändning

Det finns ingen grund för påståendet att det är ett lagbrott att bygga en skola på en viss plats på grund av kostnaderna. I planarbetet gör kommunen en bedömning av vad som är lämplig markanvändning. Möjligheterna att genomföra planen ingår i bedömningen och beskrivs i planbeskrivningen. Bedömningar av genomförbarheten grundas bland annat på utbildningsförvaltningens uppfattning om vad som är rimligt i respektive fall.

Program för Aspudden och Midsommarkransen (dnr 2011-08257) utgör underlag för framtida planering av stadsdelarna. Det finns inga planer på att göra Brandstationen-Enbackenparken-Bäckvägen-Cedergrensvägen-Vallfartsvägen-Pilgrimsvägen till natur- och kulturresevat. I programmet pekas området kring Cedergrensvägen/Bäckvägen ut som lämpligt att pröva för bostadsbebyggelse. Planarbete pågår och stadsbyggnadskontoret finner det fortsatt lämpligt att pröva platsen för bostäder.

Natur- och djurliv

Stadsbyggnadskontoret kvarstår vid bedömningen att konsekvenserna för natur och djurliv blir små då större delen av befintlig naturmark sparas, liksom flertalet värdefulla träd.

Trafik

För att skapa en trafiksäker miljö kring skolan behöver Bäckvägen kompletteras med cykelbanor på båda sidor om gatan. Även gångbanorna behöver förbättras. För att möjliggöra för samtliga trafikfunktioner behöver Bäckvägen därmed breddas något. Konsekvensen bedöms rimlig.

Stadsbyggnadskontoret bedömer att flera av de befintliga busshållplatserna inom/i anslutning till planområdet behöver flyttas för att ge plats för ny skolbyggnad, nytt bostadshus samt gatuombyggnader. Enligt trafikförvaltningens "Trafikplan 2020" är ett optimalt hållplatsavstånd cirka 400 meter i tätorter. Avståndet mellan hållplatserna för linje 147 i riktning mot Liljeholmen på sträckan förbi skolan blir cirka 530 meter, vilket anses som ett acceptabelt avstånd. Nya hållplatslägen har stämts av med trafikförvaltningen, vilka inte heller bedömt avståndet oacceptabelt.

Stadsbyggnadskontoret kvarstår vid bedömningen att vinsten att gräva ner Tellusborgsvägen är relativt liten. Merparten av motorfordonstrafiken har start- eller målpunkter i närområdet, vilket ger behov av en gata ovan mark som möjliggör anslutning till kringliggande gator. En nedgrävning skulle även medföra att utrymme behöver tillskapas i överdäckningens anslutningar med bland annat ramper som ger barriäreffekter. En nedgrävning är dessutom en mycket stor utgift som är svår att finansiera.

Genomförande

Staden bedömer att beräkningar av markstabilitet och geoteknik är tillförlitliga.

Kontakt är upprättad med ledningshavare som påverkas av planförslagets genomförande.

Dagvatten och översvämningsrisk

Staden bedömer att beräkningar av översvämningsrisker är tillförlitliga.

Planförslaget bedöms inte innebära en försämring av översvämningsrisken i området.

Vid beräkning av dimensionerande flöde har rationell metod enligt Svenskt vatten (P110) använts. Stadsbyggnadskontoret ser inte någon anledning att ta fram en egen beräkningsmodell för aktuellt planområde.

Förslag till övergripande dagvattenhantering har tagits fram under planprocessen. I det vidare arbetet med genomförandet av planen ansvarar fastighetsägaren för att utforma dagvattenlösningen i överenskommelse med huvudman.

I dagvattenutredningen tillhörande bostadshusen beskrivs att ytterligare fördröjning kan uppnås med hjälp av till exempel gröna gårdar. Det är således ett generellt konstaterande från konsulten.

Risakanalys

I samband med planens genomförande kommer alla kringliggande hus som bedöms kunna påverkas av bland annat vibrationer i samband med grundläggning besiktas ihop med fastighetsägaren, och vibrationsmätare sätts ut. Efteråt besiktas byggnaderna igen och skulle något ha hänt med bygganden utreds detta och åtgärdas.

Övrigt

Stadsbyggnadskontoret delar inte åsikten om att detaljplanen grundas på felaktiga grunder.

I samrådsredogörelser görs en sammanfattning av de yttranden som inkommit. Yttranden finns i sin helhet i planakten.

Stadsbyggnadskontorets sammanvägda ställningstagande

Utifrån inkomna synpunkter har intressekonflikter mellan behovet av en ny skola om 900 elever och bevarande av dels samtliga av brandstationens byggnader, dels dagens parkutbredning identifierats. I viss utsträck ifrågasätts även lämpligheten att bebygga platsen aktuell för bostäder.

I den sammanvägda bedömningen av inkomna synpunkter bedömer stadsbyggnadskontoret att:

- behovet av en skola om cirka 900 elever väger tyngre än intressen så som kulturmiljö, park och stadsbild. Skolan tillåts därför en avvikande volym i förhållande till kringliggande bebyggelse, rivning av delar av befintlig bebyggelse medges, liksom ianspråktagande av delar av parken. Kontoret bedömer dock att planförslaget utformats med hänsyn till flertalet intressen genom att exempelvis delar av brandstationens bebyggelse sparas och siktlinje mot vagnhallen kvarstår. Även stora delar av parken bevaras och områdets landskapsmässiga

karaktärsdrag med sparad naturmark och träd tillvaratas.

Skolbyggnaden bedöms möjlig att utforma som ett kvalitativt arkitektoniskt tillägg i stadsbilden, samtida gestaltad utifrån hänsyn till bevarade byggnader inom brandstationen samt övriga kulturhistoriska och landskapsmässiga värden. Marken bedöms lämplig för skoländamål.

- behovet av fler bostäder i området väger tyngre än att låta föreslagen plats för bostäder vara obebyggd. Marken anses lämpad för bostadsändamål. Vid placering och utformning har hänsyn tagits till landskapsmässiga karaktärsdrag, stadsbild samt natur- och kulturhistoriska värden.

Planens konsekvenser är inte större än att de uppvägs av intresset av en ny skola och nya bostäder i stadsdelen.

Inkomna synpunkter under granskning föranleder inga ändringar av förslaget. Endast ändringar av redaktionell karaktär har gjorts.

Kontoret bedömer att planförslaget innebär en lämplig avvägning mellan olika intressen och föreslår att förslag till detaljplan antas.

Susanne Werlinder
planchef

Susanne Arvidsson
stadsplanerare